

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

Shëndeti dhe Siguria në Punë në fabrikat e tekstileve dhe këpucëve në Shqipëri

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

Ky raport është përgatitur nga Qendra “Aleanca Gjinore për Zhvillim” (GADC) në kuadër të projektit rajonal “Sëmundjet profesionale të grave punonjëse të veshjeve në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut”, me mbështetjen financiare të Qendrës Ndërkombëtare Olof Palme dhe Qeverisë së Suedisë. Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi vetëm e autorëve dhe nuk pasqyron pikëpamjet e Qendrës Ndërkombëtare Olof Palme dhe Qeverisë së Suedisë.

Autorë

Mirela Arqimandriti
Keisi Gaxha

Raportin mund ta gjeni në www.gadc.org.al

Adresa:

Qendra “Aleanca Gjinore për Zhvillim”

Rr. “Abdyl Frasheri”, Pallati 10/1, shk.1, ap.3, Tirana, Albania

Table of contents

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	5
GJETJE KRYESORE.....	5
HYRJE.....	6
RËNDËSIA E MBROJTJES SË SHËNDETIT NË PUNË	8
KUADRI LIGJOR MBI SIGURINË E SHËNDETIN NË PUNË DHE ROLI I MJEKUT NË NDËRMARRJE	10
METODOLOGJIA.....	13
GJETJET KRYESORE DHE ANALIZA.....	13
INFORMACION I PËRGJITHSHËM MBI GRUPIN E TARGETUAR	14
KUSHTET HIGJIENIKE NË FABRIKA	16
PËRDORIMI I PRODUKTEVE KIMIKE	17
MASAT MBROJTËSE	18
KËSHILLAT E SIGURISË DHE SHËNDETIT NË PUNË –EKZISTENCA DHE ROLI I TYRE	20
MJEKU NË NDËRMARRJE – EKZISTENCA DHE ROLI.....	22
ÇËSHTJE SHQETËSUESE TË SHËNDETIT TË PUNONJËSVE.....	24
EKZAMINIMET E KRYERA NGA PUNËDHËNËSI.....	25
PERCEPTIMI MBI NIVELIN E SIGURISË NË PUNË	26
SHËNDETI, SIGURIA DHE INSPEKTORATI I PUNËS.....	27
KONKLUZIONE	28
REKOMANDIME	29
REFERENCA DHE BIBLIOGRAFI.....	31

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

Shkurtime

AL	Albania
KSSH	Këshilli i Sigurisë dhe Shëndetit
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
BE	Bashkimi Evropian
QAGjZh	Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim
GT	Glacen Tekstilec
ILO	Organizata Ndërkombëtare e Punës
ISHPSHS	Inspektoriati Shtetëror i Punës dhe Shërbimeve Shoqërore
SSHP	Siguria dhe Shëndeti në Punë
MK	Republika e Maqedonisë së Veriut

Përmbledhje ekzekutive

Ky raport ofron një analizë të kornizës ligjore që rregullon çështjet e shëndetit dhe sigurisë në vendin e punës. Gjithashtu analizon gjetjet nga vëzhgimi në terren me punonjëse të fabrikave të tekstileve e këpucëve. Më tej studimi jep disa rekomandime të rëndësishme në lidhje me çështje të shëndetit dhe sigurisë në punë, funksionimit të këshillave të sigurisë, mjekut në ndërmarrje etj. Gjetjet e hulumtimit do të përdoren për avokim dhe lobim me aktorët përkatës, në mënyrë që të nxisin veprime dhe të sigurohet që kjo temë të trajtohet më gjerë e të merren masa konkrete.

Gjetje kryesore

Ky studim ka eksploruar disa dimensione në lidhje me shëndetin dhe sigurinë e grave punëtore në fabrikat e veshjeve dhe këpucëve në Shqipëri. Disa gjetje kryesore janë më poshtë:

Për shëndetin dhe sigurinë: Gjetjet tregojnë se gratë besojnë se nuk kanë të drejtë të adresojnë shqetësimet e shëndetit dhe sigurisë në vendin e punës, megjithëse shumica e grave punëtore punojnë në këmbë gjatë gjithë ditës dhe për këtë arsye vuajnë nga probleme shëndetësore ortopedike. Gjithashtu ato nuk janë në dijeni të kimikateve që përdorin gjatë procesit të punës apo punës në kushte të papërshtatshme pastërtie dhe higjienike. Nga ana tjetër, punëdhënësit nuk kanë dokumentacionin përkatës për vlerësimin e rrezikut të kimikateve që përdoren në pëlhurat e tyre.

Për rolin e mjekut: Hulumtimi tregon se mjekët nuk ndihmojnë shumë në mbështetjen e grave punëtore, pasi në të shumtën e rasteve mjekët nuk paraqiten ose edhe nëse janë të pranishëm nuk japin ndihmën e nevojshme. Është vlerësuar se mjekëve u mungon përgatitja për t'i ndihmuar këto gra në mënyrë profesionale. Ndërkohë që Këshillat e Shëndetit dhe Sigurisë janë fiktive dhe nuk ofrojnë asnjë lloj trajnimit apo presioni për përmirësuar kushtet e punës dhe trajtuar çështje të sigurisë dhe shëndetit.

Për komunikimin me punëdhënësit: Gjetjet tona tregojnë se ekziston nevoja për të krijuar një komunikim më të mirë midis grave dhe punëdhënësve të tyre, gjë që do të kishte një ndikim pozitiv edhe në shëndetin mendor të grave punëtore, duke pasur parasysh stresin e jashtëzakonshëm që ato përjetojnë për shkak të punës së palodhur, orëve të gjata në punë, problemeve shëndetësore dhe të ardhurave të ulëta. Kërkohet përmirësimi i kushteve të punës, si dhe rritja e pagave për të përballuar shpenzimet që lidhen edhe me shqetësimet shëndetësore.

Për Inspektoratin Shtetëror të Punës dhe Shërbimeve Shoqërore (ISHPSHSH): Hulumtimi ynë tregon se Inspektorati i Punës (IP) ka bërë një punë rigoroze në identifikimin e çështjeve problematike brenda fabrikave, duke kryer intervista me punonjësit për të marrë të dhënat e

vërteta mbi punën e tyre. Gratë punëtore deklarojnë se janë të njohura me Drejtorinë e Ankesave të IP, por megjithatë, kur inspektorët paraqiten për të ndjekur ankesën, gratë nuk janë bashkëpunuese me inspektorët e IP. Gratë punëtore nuk kanë besim ndaj tyre, megjithëse janë të vetëdijshme se inspektorët janë të detyruar me ligj të ruajnë anonimitetin në çdo rast.

Hyrje

Qëllimi i këtij studimi është të identifikojë nëpërmjet të dhënave dhe analizave të mbledhura, kushtet e shëndetit dhe sigurisë së grave punonjëse të veshjeve dhe këpucëve në Shqipëri, llojin e sëmundjeve profesionale që hasen, çfarë lloj kimikatesh përdoren në industri dhe efikasitetin e mjekut në ndërrmarrje. Metodologjia e përdorur e kërkimit për dokumentin e politikave konsiston në një metodë të përzier të të dhënave sasiore dhe cilësore. GADC hartoi dhe promovoi një pyetësor në mediat e saj sociale dhe zhvilloi gjithashtu intervista personale me punonjëse nga fabrikat e veshjeve dhe këpucëve. Pyetjet kishin si objektiv kryesisht tema si: paga, përdorimi i veshjeve dhe pajisjeve mbrojtëse, lloji i shqetësimit shëndetësor, lloji i kimikateve, ekzaminimet nga mjekët, etj. Gjithashtu, intervista u zhvilluan edhe me inspektorët e Inspektoratit të Punës.

Siguria dhe shëndeti në punë janë një çështje e rëndësishme në Bashkimin Evropian dhe duhet trajtuar po njësoj në të gjitha vendet që aspirojnë të bëhen pjesë e tij, si Shqipëria. Shqyrtimi i çështjes në tërësi nga Këshilli dhe Komisioni Evropian konfirmon vendosmërinë e Bashkimit Evropian që nëpërmjet Direktivave të tij dhe përmes dialogut social të adresojë çështjet ekzistuese dhe të ardhshme në këtë fushë. Qëllimi është krijimi i një rruge inteligjente dhe proaktive drejt kulturës së parandalimit të aksidenteve në punë, sëmundjeve profesionale dhe pasojave që kanë drejtpërdrejt efekte shkatërruese financiare për vetë kompanitë apo për shtetin. Gjithashtu, aspekti i sigurisë dhe shëndetit në punë zhvillohet dhe adoptohet nën prizmin e dinjitetit në punë.

Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim (QAGjZh) ka zbatuar për 5 vite radhazi projektin “Përmirësimi i kushteve të punës në sektorin e veshjeve dhe këpucëve në Shqipëri dhe fuqizimi i grave që punojnë në këtë sektor”, me mbështetjen e Qendrës Ndërkombëtare Olof Palme dhe Qeverisë së Suedisë. QAGjZh ka ngritur zërin e saj në seancat dëgjimore, aktivitetet publike dhe mediat, me qëllim të ndërgjegjësimit të atyre grave dhe vajzave që punojnë në sektorin e tekstilit dhe këpucëve. QAGjZh ka promovuar gjithashtu respektimin e standardeve ndërkombëtare të punës në këto industri që operojnë prej vitesh në Shqipëri. Kontributi i QAGjZh në temën e të drejtave të grave në punë ka qenë shumë domethënës edhe në veprimet mbikëqyrëse dhe avokuese. QAGjZh gjatë gjithë këtyre viteve ka ndërtuar aleanca, ura komunikimi ndërmjet Inspektoratit Shtetëror të Punës, Avokatit të Popullit dhe Komisionerit Kundër Diskriminimit. QAGjZh ka rritur kapacitetet e mbi 2000 grave për të drejtat e tyre në vendin e punës nëpërmjet trajnimeve dhe takimeve, ku u dha një informacion i gjerë mbi legjislacionin shqiptar dhe Kodin e Punës, sigurinë dhe shëndetin në punë. Fushatat ndërgjegjësuese për të drejtat e grave në vendin e punës kanë qenë të shumta gjatë këtyre viteve. Në vitin 2018 u lançua numri i gjelbër pa pagesë 08001818, në mënyrë që gratë dhe vajzat të kenë mundësinë të raportojnë rastet sa

herë që u shkelen të drejtat e punës. Para ndërhyrjeve të QAGjZh, informacioni për të drejtat e grave në këtë sektor ishte disi inekzistent dhe të drejtat e punës shpërfilleshin shumë. Kushtet e punës së grave në disa fabrika ishin katastrofike dhe njohuritë e tyre për të drejtat në vendin e punës ishin pothuajse zero. Në përputhje me misionin e saj, QAGjZh punoi me përkushtim për t'u ofruar grave njohuri mbi të drejtat thelbësore në vendin e punës. Gratë u informuan për rëndësinë e kontratës, orarin e punës, pushimin e paguar dhe lejen e lindjes, shëndetin dhe sigurinë, rolin dhe përgjegjësitë e Këshillit për Shëndet dhe Siguri (KSHS), diskriminimin dhe stresin në vendin e punës si edhe rolin e sindikatave.

Afrimi me gratë punëtore në këtë industri nuk ka qenë një detyrë e lehtë, kryesisht për shkak të mosbesimit të tyre ndaj palëve përkatëse të interesit dhe pafuqisë në lidhje me kushtet e tyre të vështira të punës. Megjithatë, me këmbëngulje të vazhdueshme QAGjZh filloi të fitonte ngadalë besimin e tyre dhe numri i grave që dëshironin t'i bashkoheshin sesioneve informative u rrit. Gratë ishin dhe janë ende të kujdesshme kur marrin pjesë në këto sesione, nga frika se mos ekspozohen nga kolegët e tjerë tek punëdhënësit, por megjithatë shfaqin edhe kuriozitet dhe kanë dëshirë të mësojnë më shumë. Numri pa pagesë i GADC-së 0800 18 18 ndahej gjithmonë me gratë përmes fletushkave, për t'u ofruar atyre një vend të sigurt ku mund të adresonin dhe raportonin shkeljet e të drejtave në vendin e punës në mënyrë anonime, të përfitonin nga ndihma juridike falas në hartimin e padive dhe të tjera çështje të nevojshme në lidhje me plotësim të dokumentacionit, si dhe përfaqësimin në gjykatë. Një nga thirrjet për ndihmë u shndërrua në një histori suksesi, një histori e shndërruar në një artikull, për t'u ndarë me gratë e tjera gjatë aktiviteteve edukative, me synimin për t'i inkurajuar dhe nxitur ato të flasin për të drejtat e tyre.

Disa tema të tjera që u vunë në pah gjatë disa takimeve me gratë ishin ato për shëndetin dhe sigurinë: si nuk i duronin ato aromat e forta; sëmundjet profesionale si dhimbja e kyçeve ose e shpinës për shkak të orëve të gjata në këmbë; kushtet e papërshtatshme të punës, etj. Pas një udhëtimi studimor nga QAGjZh të realizuar në Shtip, Maqedonia e Veriut me Glasen Tekstilec, më 10 qershor 2021, ku një grup grash nga Shqipëria shkëmbyen përvoja me homologe që punojnë në të njëjtin sektor, u diskutua gjatë në lidhje me temën e shëndetit, sigurisë dhe sëmundjet profesionale. Frymëzuar nga bashkëbisedimi i grave, QAGjZh dhe Glasen Tekstilec vendosën së bashku të zhvillojnë një pyetësor me qëllim jo vetëm identifikimin e çështjeve kryesore që lidhen me këtë temë, por edhe për të prodhuar një dokument të përbashkët politikash. Rekomandimet e punimit do të përdoren për veprime avokuese, tryeza të rrumbullakëta me palët e interesuara përkatëse në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut, si dhe një tryezë rajonale për të tërhequr vëmendjen e aktorëve të ndryshëm dhe për të nisur diskutimin mbi këtë temë.

Rëndësia e mbrojtjes së shëndetit në punë

Sipas “Parimeve Themelore të Shëndetit dhe Sigurisë në Punë”¹, botuar nga Organizata Ndërkombëtare e Punës (ILO), Siguria dhe shëndeti në punë (OSH) në përgjithësi përkufizohet si shkenca e parashikimit, njohjes, vlerësimit dhe kontrollit të rreziqeve që lindin në ose nga vendi i punës që mund të dëmtojnë shëndetin dhe mirëqenien e punëtorëve, duke marrë parasysh ndikimin e mundshëm në komunitetet përreth dhe mjedisin e përgjithshëm.² Siguria dhe shëndeti në punë janë komponentë jetikë të punës së denjë. Kushtet fizike dhe kërkesat mendore të vendit të punës përcaktojnë në një masë të madhe kushtet e punëtorëve. Aksidentet në punë kanë një kosto të konsiderueshme njerëzore, sociale dhe ekonomike, të cilën ne duhet të përpiqemi ta eliminojmë duke siguruar që të gjitha vendet e punës të jenë të sigurta.³

Siç përcaktohet nga Agjencia Evropiane për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, substanca të rrezikshme janë çdo lëng, gaz ose material i ngurtë që përbën rrezik për shëndetin ose sigurinë e punëtorëve, të cilat mund të gjenden pothuajse në të gjitha vendet e punës. Në të gjithë Evropën, miliona punëtorë bien në kontakt me agentë kimikë dhe biologjikë që mund t'i dëmtojnë ata. Disa substanca shumë të rrezikshme - të tilla si azbesti ose bifenilët e poliklorinuar (PCB)⁴, tani janë të ndaluara ose nën kontroll të rreptë. Megjithatë, substanca të tjera potencialisht të dëmshme përdoren ende gjerësisht dhe legjislacioni duhet të ekzistojë për të siguruar që rreziqet që lidhen me to të menaxhohen siç duhet dhe dëmi shëndetësor të jetë zero.⁵

Problemet shëndetësore që mund të shkaktohen nga puna me substanca të rrezikshme variojnë nga acarimi i lehtë i syve dhe lëkurës deri te efektet e rënda, si defektet e lindjes dhe kanceri. Efektet mund të jenë akute ose afatgjata, dhe disa substanca mund të kenë një efekt kumulativ. Disa nga rreziqet më të zakonshme janë: alergjitë; sëmundjet e lëkurës; kanceret; probleme me shëndetin riprodhues dhe defektet e lindjes; sëmundjet e frymëmarrjes dhe helmimet.

Disa substanca të rrezikshme paraqesin rreziqe sigurie, si rrezik zjarri, shpërthimi ose mbytjeje. Përveç kësaj, substancat e rrezikshme zakonisht kanë disa nga vetitë e rrezikshme të larpërmendura.⁶

---

¹ Alli, B.O. (2008). Occupational Safety and Health. In Fundamental Principles of Occupational Health and Safety, International Labour Office Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_093550.pdf (Last access on January 10th 2022, pg.8)

² Ibid

³ <https://ilostat.ilo.org/topics/safety-and-health-at-work/> International Labor Organization website, last visited on March 6, 2022.

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Polychlorinated_biphenyl

⁵ <https://osha.europa.eu/en/themes/dangerous-substances> European Agency for Safety and Health at work webpage, last visited on March 7, 2022.

⁶ Ibid

Për të mbrojtur punëtorët nga substancat e rrezikshme, hapi i parë është kryerja e një vlerësimi të rrezikut. Më pas, duhet të ndërmerren veprime për të hequr ose reduktuar sa më shumë që të jetë e mundur rreziqet. Dhe së fundi, situata duhet të monitorohet rregullisht dhe të rishikohet efektiviteti i hapave të ndërmarrë. Punëdhënësit gjithashtu duhet të marrin parasysh çdo grup vulnerabël, siç janë punëtorët që janë të rinj, gratë shtatzëna ose që ushqejnë fëmijën me gji, për të cilat kërkohet mbrojtje e veçantë me ligj. Grupet e tjera të punëtorëve, si punëtorët migrantë, personeli i patrajnuar ose i papërvojë dhe kontraktorët, gjithashtu duhet të merren parasysh, si edhe parandalimi t'u përshtatet nevojave të tyre.

Legjislacioni Evropian për mbrojtjen e punëtorëve vendos një hierarki masash që punëdhënësit duhet të marrin për të kontrolluar rreziqet ndaj punëtorëve nga substancat e rrezikshme. Disa masa që sugjerohen janë:

- Eliminimi dhe zëvendësimi janë në krye të hierarkisë së masave të kontrollit. Kur është e mundur, eliminoni përdorimin e substancave të rrezikshme duke ndryshuar procesin ose produktin në të cilin përdoret substanca.
- Nëse eliminimi nuk është i mundur, zëvendësoni një substancë të rrezikshme me një jo të rrezikshme ose më pak të rrezikshme.
- Nëse një substancë ose proces nuk mund të eliminohet ose zëvendësohet, ekspozimi mund të parandalohet ose zvogëlohet me zgjidhje teknike dhe organizative. Këto janë, për shembull, kontrolli i emetimit në burim (sistemi i mbyllur ose ventilimi lokal i shkarkimit), ose zvogëlimi i numrit të punëtorëve të ekspozuar ndaj substancës së rrezikshme, si dhe kohëzgjatja dhe intensiteti i ekspozimit.
- Sipas ligjit, përdorimi i pajisjeve mbrojtëse personale është zgjidhja e fundit në rastet kur ekspozimi nuk mund të kontrollohet në mënyrë adekuate me mjete të tjera.

Në Shqipëri, gjatë periudhës janar-maj 2020, IP regjistroi 63 kontrole pas aksidenteve në punë, 58 punonjës të lënduar, nga të cilët 12 humbën jetën. Në ndërmarrjet prodhuese në të njëjtën periudhë janë kryer 15 kontrole, 12 punonjës kanë mbetur të lënduar. Të dhënat nga IP tregojnë se⁷:

Janar - Prill 2020	
Nr. total i punonjësve	56242
Nr. i subjekteve që kanë dokumentin e vlerësimit të rrezikut	772
Nr. i subjekteve që kanë këshillin e sigurisë	805
Nr. i subjekteve që kanë përfaqësues nga këshilli i sigurisë	417
Numri i punonjësve të dyshuar për sëmundje profesionale	10
Numri i punonjësve të diagnostikuar me sëmundje profesionale	7
Nr. i subjekteve me shërbim mjekësor	1149
Nr. i subjekteve me kontroll mjekësor periodik të punonjësve	416

⁷ <https://rm.coe.int/rap-rcha-alb-12-2021/1680a090e6>

Nr. i punonjësve që punojnë me substanca të rrezikshme	50003
Nr. i subjekteve që kanë masa mbrojtëse kolektive	4984
Nr. i subjekteve që kanë koordinator për sigurinë dhe shëndetin	137
Nr. i subjekteve që kanë shërbimin e ndihmës së parë	884

Burimi: Inspektoriati Shtetëror I Punës dhe Shërbimeve shoqërore

Në ditët e sotme, numri i profesioneve dhe disiplinave është jashtëzakonisht i madh, duke e bërë kështu numrin e rreziqeve në vendin e punës shumë të lartë. Në rastin tonë, gratë punëtore në prodhimin e veshjeve dhe këpucëve janë vazhdimisht të ekspozuara ndaj disa kimikateve. Vetë natyra e këtij sektori, i fokusuar në modë, tekstile dhe këpucë, kërkon përdorimin e një numri të konsiderueshëm lëndësh të para të cilat rafinohen dhe prodhohen për të pasur një produkt përfundimtar. Në këtë kuptim, gratë punëtore janë të ekspozuara ndaj dëmtimeve kimike në të gjitha fazat e prodhimit, nga pëlhura te prodhimi i veshjeve/këpucëve.

Kuadri Ligjor mbi Sigurinë e Shëndetin në Punë dhe roli i mjekut në ndërmarrje

Si një kandidat zyrtar për anëtarësim në BE, ligjet dhe nënligjet e brendshme të Shqipërisë janë përafuar me ato të BE-së. Edhe projektligjet e reja të paraqitura në Kuvend, gjatë procesit të shqyrtimit kontrollohen nga Komisioni i Integritimit Evropian në rastet kur kërkohet përshtatje. Në Shqipëri çështja e sigurisë dhe shëndetit në punë rregullohet fillimisht me dispozita kushtetuese dhe më pas me disa akte të tjera. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë u garanton të gjithë qytetarëve të drejtën e mbrojtjes sociale në punë. Kodi i Punës i Republikës së Shqipërisë në seksionin VIII "Sigurimi dhe mbrojtja shëndetësore" përcakton detyrimet e punëmarrësve dhe punëdhënësve për sigurinë dhe higjienën në vendin e punës ndaj rreziqeve që rrjedhin nga detyrat e punës. Në shkurt 2004, Shqipëria ratifikoi Konventën e Organizatës Ndërkombëtare të Punës nr. 155 "Siguria dhe shëndeti në punë", ku detyrat që rrjedhin nga kjo Konventë u përfshinë në ligjin nr. 10237, datë 18.02.2010 "Siguria dhe shëndeti në punë", i cili është ende në fuqi.⁸

Ligji nr. 10.237, datë 18.02.2010 "Siguria dhe Shëndeti në Punë" si lente të tij mbulon përcaktimet e masave që duhen marrë dhe garantojnë sigurinë dhe shëndetin në punë të punonjësve. Qëllimi i këtij ligji është të garantojë sigurinë dhe shëndetin dhe mbrojtjen e tyre nëpërmjet parandalimit të aksidenteve në punë, eliminimit të rrezikut dhe faktorëve që kontribuojnë në aksidente, informimit, këshillimit në përputhje me ligjin, për të garantuar organizimin e punonjësve dhe përfaqësuesve të tyre, si dhe krijimi i udhëzimeve të përgjithshme për zbatimin e këtyre qëllimeve.

⁸ <https://project-balkanosh.net/wp-content/uploads/2019/05/REGIONAL-OSH-STUDY-OF-WESTERN-BALKAN.pdf>

Dokumenti Strategjik për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë 2016 – 2020 synonte të krijonte një fushë të qartë veprimi për aktorët kryesorë në zhvillimin dhe orientimin e ardhshëm të sigurisë dhe shëndetit në punë në Shqipëri. Një nga objektivat ka qenë përmirësimi i numrit të aktorëve të përfshirë në mënyrë aktive në promovimin e shëndetit dhe sigurisë në punë, dhe forcimi i roleve të tyre. Ekziston një kornizë e përgjithshme e bashkëpunimit, rolet dhe detyrat e vetë Qeverisë, ministrive të caktuara, institucioneve, inspektorateve, partnerëve socialë dhe aktorëve të tjerë. Një pjesë e rëndësishme e këtij dokumenti lidhet me faktin se të gjitha ministritë, qeveria, agjencitë dhe organet e tjera do të bashkëpunojnë me njëra-tjetrën dhe do të bashkërendojnë aktivitetet e tyre të ndërhyrjes.

Tema e Shëndetit dhe Sigurisë në Shqipëri rregullohet edhe nga ligjet dhe Vendimet e Këshillit të Ministratve (VKM) e mëposhtme si:

- VKM nr.108, datë 9.2.2011 “Për aftësitë që duhet të plotësojnë punonjësit, njerëzit dhe shërbimet e specializuara, që trajtojnë çështjet e sigurisë dhe shëndetit në punë”;
- VKM nr. 632, datë 15.7.2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në vendimin nr. 108, datë 9.2.2011, të Këshillit të Ministrave”;
- VKM nr. 522, datë 6.8.2014, për miratimin e Rregullores “Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punonjësve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në punë”;
- VKM nr. 639, datë 7.9.2016 “Për përcaktimin e rregullave, procedurave dhe llojeve të analizave të ekzaminimit mjekësor, që do të kryhen në varësi të punës së punonjësit, si dhe të mënyrës së funksionimit të shërbimit mjekësor në punë”.
- VKM nr.596 datë 04.09.2019 “Për disa shtesa dhe ndryshime në VKM nr. 639, datë 07.09.2016 “Për rregullat, procedurat dhe analizat e ekzaminimit shëndetësor, që do të kryhen në varësi të punës së punonjësve, si dhe mënyrës së funksionimit të shërbimit shëndetësor në punë”.

Të gjitha këto dokumente ligjore synojnë të mbrojnë shëndetin dhe sigurinë e çdo punonjësi, pavarësisht se ku ai punon. Përveç kësaj, ato ofrojnë gjithashtu udhëzime për tema të tilla si roli i mjekut, përdorimi i agjentëve kimikë dhe theksojnë përgjegjësinë e palëve përkatëse të interesit.

Neni 23 i ligjit nr. 10 237, datë 18.2.2010 “Për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë” thotë se: “Çdo punëdhënës i një subjekti publik ose privat, vendas apo i huaj, është i detyruar të mbulojë me shërbim mjekësor, nëpërmjet mjekut të punës, të përshtatshme për rreziqet që sjell vendi i punës”.⁹ Detyrimet e veçanta të punëdhënësit sanksionojnë përgjegjësinë e tij në kryerjen e vlerësimeve të rreziqeve të sigurisë dhe shëndetit në punë, duke përfshirë grupe punonjësish të ekspozuar ndaj rreziqeve specifike, si dhe për përcaktimin e masave/pajisjeve mbrojtëse.¹⁰ Përcaktohen edhe detyrat e punëdhënësit për të garantuar zbatimin e masave për parandalimin e aksidenteve në punë dhe sëmundjeve profesionale, bazuar në ekzaminimin mjekësor, në varësi

⁹ <https://www.dpshttr.al/sites/default/files/doenloads/dokumente/Ligji%20Nr.10237%2C%20dat%C3%AB%2018.02.2010%20E2%80%9CP%C3%ABr%20Sigurin%C3%AB%20dhe%20Sh%C3%ABndetin%20n%C3%AB%20Pun%C3%AB%20E2%80%9C.pdf>, (Article 23, pg.14, last access January 17, 2022)

¹⁰ Ibid, Article 9

të vendit të punës.¹¹ Përmendet edhe marrëdhënia me institucionet përkatëse, për shembull në rastet e detyrimit nga punëdhënësi për të njoftuar dhe deklaruar ngjarje pranë Inspektoratit Shtetëror të Punës, Institutit të Sigurimeve Shoqërore. Në rastet e aksidenteve me fatalitet, apo ngjarjeve që përbëjnë vepër penale, njoftohet edhe Prokuroria.¹²

Vëmendje e veçantë i kushtohet rolit dhe detyrave të mjekut. Një sërë nenesh të tjerë të këtij ligji japin përkufizime për termat si mjekësia e punës, mjek i sëmundjeve të punës dhe kriteret që duhet të plotësojnë për të qenë të përshtatshëm për këtë rol. Mjeku i sëmundjeve profesionale, mjeku i familjes ose institucione të tjera shëndetësore publike ose private kanë përgjegjësinë të deklarojnë sëmundjen profesionale të zbuluar gjatë ekzaminimeve mjekësore.¹³ Ndryshimet shtesë të këtij ligji në vitin 2015, sanksionojnë rreptësisht që personi i ngarkuar për administrimin e rrezikut shëndetësor në vendin e punës duhet të jetë i kualifikuar si mjek i sëmundjeve profesionale dhe i licencuar nga Urdhri i Mjekut të Republikës së Shqipërisë.¹⁴

*Vendimi nr. 522, për miratimin e rregullores "Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punonjësve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në punë" përcakton kërkesat minimale për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punëtorëve nga rreziqet që janë ose mund të shkaktohet nga efektet e agjentëve kimikë të pranishëm në vendin e punës, ose si rezultat i ndonjë aktiviteti pune që përfshin agjentë kimikë."*¹⁵ Ky vendim përcakton qartë detyrat e mjekut të punës në këtë rast. Kur një punonjës diagnostikohet me një sëmundje të identifikueshme, ose efekt të dëmshëm shëndetësor si rezultat i ekspozimit në punë ndaj një agjenti kimik të rrezikshëm, mjeku informon punonjësin.¹⁶ Këshilla e mjekut për eliminimin ose reduktimin e rrezikut duhet të merret parasysh nga punëdhënësi, duke përfshirë mundësinë e caktimit të punonjësit në një punë alternative, ku nuk ka rrezik për ekspozim të mëtejshëm. Gjithashtu, mjeku i punës propozon që punonjësit e ekspozuar t'i nënshtrohen edhe një ekzaminimi mjekësor.¹⁷

Siç shihet, të gjitha ligjet, vendimet dhe rregulloret bazohen në qëllimin dhe synimin e përbashkët për të promovuar dhe mbështetur nivelin më të lartë të mirëqenies fizike, mendore dhe sociale të punonjësve. Ata kërkojnë llogari nga disa institucione si Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Inspektorati i Punës, Instituti i Shëndetit Publik, Instituti i Sigurimeve Shoqërore, por edhe punëdhënësit dhe mjekët e punës për t'i dhënë prioritet mbi të gjitha shëndetit dhe sigurisë së punonjësve. Në këto rrethana, mund të thuhet me siguri se boshllëku kryesor mbetet mungesa e vullnetit të mirë dhe profesionalizmit, sesa mungesa e dispozitave ligjore.

---

¹¹ Ibid, Article 11

¹² Ibid, Article 25

¹³ Ibid, Article 25

¹⁴ <https://shendetesia.gov.al/wp-content/uploads/2018/02/108.pdf> (Chapter IV, point 7, as amended, pg.5)

¹⁵ <https://www.vendime.al/vendim-nr-522-date-6-8-2014-per-miratimin-e-rregullores-per-mbrojtjen-e-sigurise-dhe-shendetit-te-punemarresve-nga-risqet-e-lidhura-me-agjentet-kimike-ne-pune-3/> (Article 1)

¹⁶ Ibid, Article 10, point 6

¹⁷ Ibid

Metodologjia

Metodologjia e aplikuar nga QAGjZh gjatë realizimit të pyetësorit konsistonte në një metodë mikse të kërkimit cilësor dhe sasior nëpërmjet intervistave gjysmë të strukturuar, të kryera në një format hibrid. Formulari online google mbledhi 198 pyetësorë, 98 nëpërmjet intervistave telefonike, ndërsa 100 të tjerët u realizuan përmes intervistave ballë për ballë në Tiranë, Bathore, Shkodër dhe Kuçovë.

U zbatuan dy faza, e para u fokusua në mbledhjen e të dhënave të përgjithshme dhe të dhënave për higjienën dhe shëndetin. Pjesa e dytë konsistonte në analizën e të dhënave sipas kategorive përkatëse. Një shfaqje vizuale e informacionit pasqyrohet nga grafikët për të komunikuar në mënyrë efektive interpretimin e të dhënave të mbledhura.

Për të kuptuar më mirë raportin ndërmjet punëtorëve dhe Inspektoratit të Punës, janë realizuar dy intervista me inspektorët e këtij institucioni. Pyetjet e përgjithshme kishin të bënin me frekuencën e inspektimeve, kushtet e punës, inspektimin administrativ të punës së mjekëve, si dhe mënyrën e mbylljes së hendekut mes tyre dhe punonjëseve për sa i përket besimit.

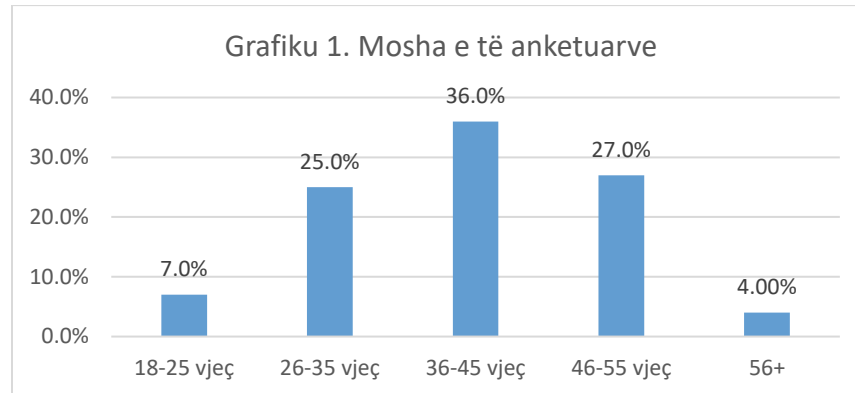
Fjalët kyçe të përdorura ishin: shëndeti dhe siguria, këshilli për shëndetin dhe sigurinë, vlerësimi i faktorëve të rrezikut në vendin e punës, përdorimi i produkteve kimike, lloji i sëmundjes, përdorimi i rrobave dhe pajisjeve mbrojtëse para dhe gjatë COVID-19, trajnim për shëndetin dhe sigurinë, prania e mjekut, niveli i sigurisë në vendin e punës, sugjerimet se çfarë duhet ndryshuar apo përmirësuar.

Gjetjet kryesore dhe analiza

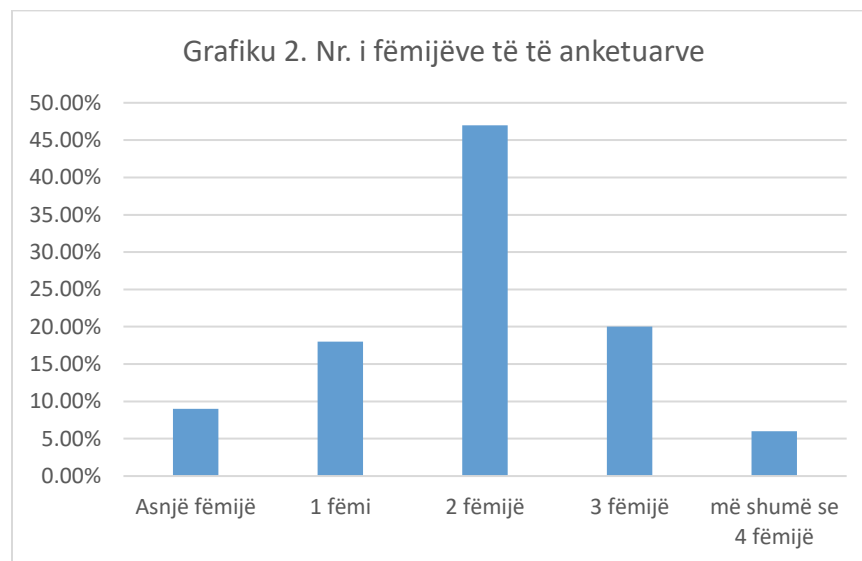
Në Shqipëri, mbi 95% e punëtorëve të veshjeve dhe këpucëve në fabrikat në Tiranë, Bathore, Shkodër dhe Kuçovë janë gra që punojnë çdo ditë jave dhe shumica e tyre edhe të shtunave, duke zgjatur orët e ekspozimit ndaj kimikateve. Për qëllimin e këtij hulumtimi, QAGjZh lançoi një pyetësor mbi sëmundjet profesionale në vendin e punës me qëllim identifikimin e llojit të kimikateve të përdorura, për të zbuluar nëse gratë pajiseshin me veshje apo pajisje mbrojtëse, prania ose mungesa e mjekëve në fabrikë, si i kryejnë ata detyrat e tyre, vlerësimin e faktorëve të rrezikut për shkak të natyrës së punës, ekzistencën dhe shpeshtësinë e ekzaminimeve të rregullta shëndetësore, etj. Objektivi i përgjithshëm i këtij ushtrimi ishte mbledhja e të dhënave të tilla, analizimi i tyre dhe nxjerrja e rekomandimeve të adresuara për palët e interesuara për të përmirësuar kushtet e punës dhe për të tërhequr vëmendjen shumë të nevojshme në temën e sëmundjeve profesionale.

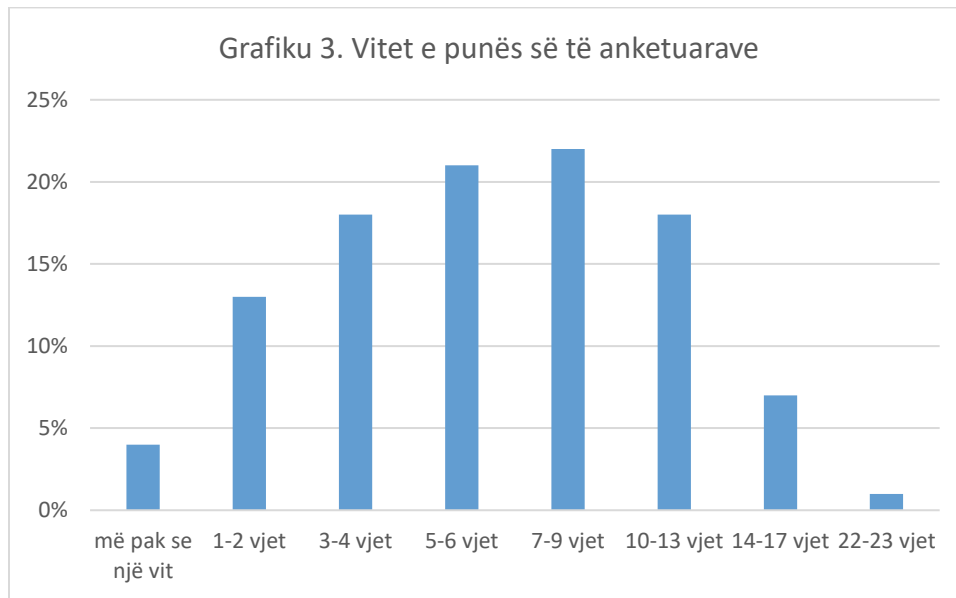
Informacion i përgjithshëm mbi grupin e targetuar

Shumica (89%) e grave të intervistuar që punojnë në këtë sektor janë të moshës 26-55 vjeç. Moshë 36 deri në 45 vjeç përbën gati 1/3 e numrit të përgjithshëm të punonjësve që morën pjesë në këtë hulumtim.

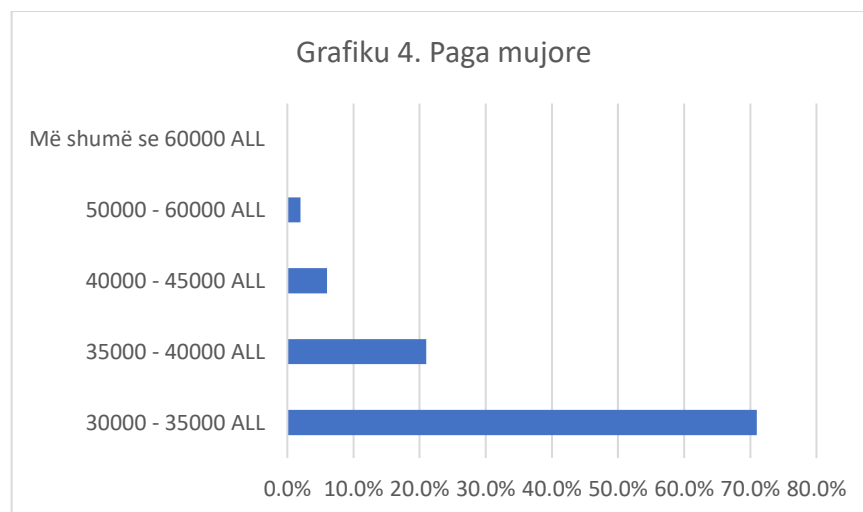

Numri i fëmijëve është një faktor i rëndësishëm që përcakton nevojat financiare të grave punonjëse. Të dhënat tregojnë se 91% e kampionit tonë është financiarisht përgjegjës për të paktën 1 fëmijë. Gati gjysma (47%) e grupit të synuar kanë dy fëmijë dhe 20% e tyre kanë tre fëmijë. Gratë që janë nëna të 4 ose më shumë fëmijëve përbëjnë 6% të grupit të synuar. Vetëm 9% nuk kishin fëmijë në momentin kur ishin pjesë e këtij studimi.

Në përgjithësi, gratë që punojnë në fabrikat e veshjeve dhe tekstitil nuk kanë arsimin e nevojshëm dhe kualifikimet profesionale për të bërë punë fizike që janë më pak të vështira. Niveli i ekspozimit ndaj faktorëve të ndryshëm të shëndetit dhe sigurisë pritet të jetë më i lartë tek gratë që kanë punuar për më shumë vite në këtë sektor.

13% e grave të anketuara janë shumë të reja në tregun e punës (1-2 vjet përvojë). Frekuenca më e lartë është në intervalin 7-9 vjet (22% e të anketuarve), ndërsa ka një shpërndarje të raporteve të ngjashme për 3-4, 5-6 dhe 10-13 vjet përvojë. Vetëm 7% e grupit tonë të synuar ka një përvojë pune 14-17 vjet.

Të dhënat e mbledhura përmes pyetësorit tregojnë se 71% e grave ose 210 gra janë paguar ndërmjet marzhit 30000 – 35000 lekë dhe 21% janë paguar nga 35000-40000 lekë.

Një përqindje shumë e ulët e të anketuarve (6%) paguheshin nga 40000-45000 lekë dhe vetëm 2% kishin një pagë më të mirë prej 50000-60000 lekë.

Sipas deklaratës së Ministres së Financave dhe Ekonomisë, nga 1 Prilli 2022, paga e re minimale do të jetë 32000 lekë. Megjithatë, në kohën kur u publikua pyetësi, paga minimale ishte 30000 lekë. Kur janë pyetur nëse besojnë se ka punëtorë që paguhen më pak se paga minimale, 26% e grave të anketuara janë të mendimit se kjo ndodh, ndërsa shumica (74%) mendojnë se punëtorët nuk paguhen nën pagën minimale.

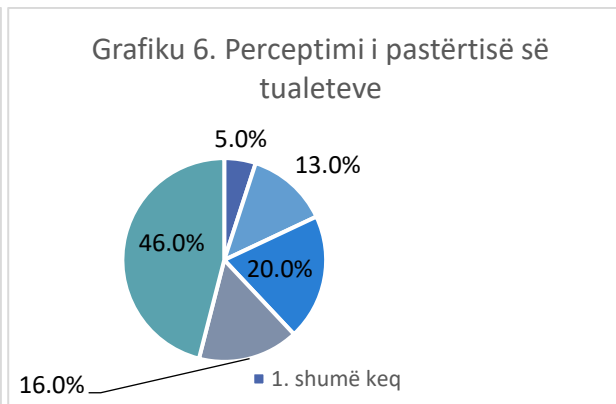
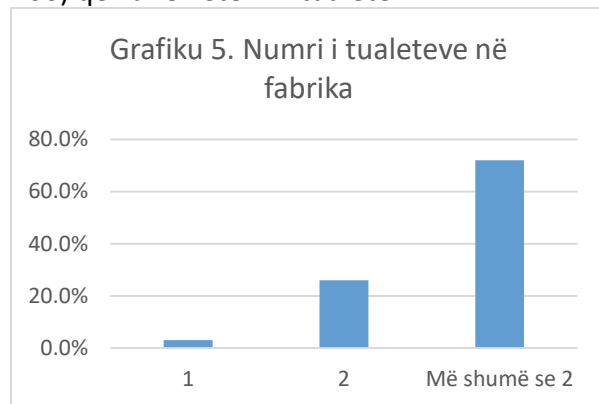
Për shkak të fokusit tonë në sëmundjet profesionale dhe ndikimit që ato kanë tek gratë punëtore, pyetja për pagën mujore ishte shumë e rëndësishme, pasi lidhet drejtpërdrejt me mundësinë e tyre konkrete për të mbuluar shpenzimet shëndetësore. Duke pasur parasysh këtë, mbulimi i shpenzimeve për kontrolle rutinë është i vështirë dhe aq më tepër në rastet e sëmundjeve profesionale, të cilat kërkojnë ekzaminim të specializuar. Rritja e pagave ishte një kërkesë e hasur vazhdimisht gjatë bisedimeve me gratë.

Kushtet higjienike në fabrika

Kushtet higjienike në vendin e punës janë një çështje shumë e rëndësishme në lidhje me mirëqenien e punëtorëve. Për këtë arsye janë mbledhur disa të dhëna lidhur me numrin e tualeteve dhe niveli i perceptuar i higjienës.

Shumica e fabrikave ku punonin të anketuarit tanë, kishin më shumë se dy tualete (72%). Në rreth 64 raste ku fabrika ka mbi 500 punëtorë, 14 prej tyre kanë vetëm 2 tualete.

Në fabrikat me 50-100 punonjës janë 6 (nga 160) fabrika që kanë vetëm 1 tualet, 48 fabrika (nga 160) që kanë vetëm 2 tualete.

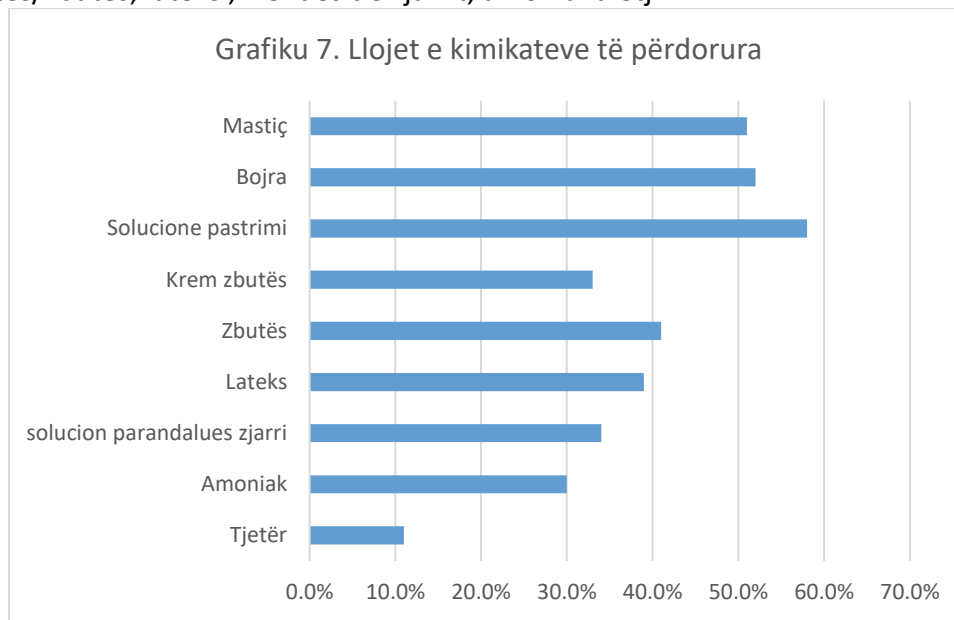

Vetëm 46% e grave të anketuara kanë deklaruar se kushtet higjienike janë shumë të mira. Rreth 18% i perceptojnë kushtet higjienike si të këqija ose shumë të këqija. Higjiena duket të jetë një shqetësim i rëndësishëm në fabrikat me më shumë se 500 punonjës, ku 20% e grave punëtore trajtuan çështjen e higjienës së pakënaqshme të tualetit, pavarësisht se kishin më shumë se dy tualete dhe staf pastrimi. Krahas sugjerimeve të tjera se çfarë dëshirojnë të ndryshojnë në vendin e punës, gratë e intervistuar theksuan nevojën për të pasur tualete më të pastra.

Përdorimi i produkteve kimike

Gjetjet tona tregojnë se për sa i përket produkteve kimike të përdorura, 58% e grave përdorin solucione pastrimi, 52% e tyre përdorin bojë dhe vetëm 51% përdorin goma për këpucë. Ndër kimikatet e tjera që përdoren në përqindje më të ulët (në rangun 30%-40% të të anketuarve) janë kremi zbutës/zbutës, lateksi, frenuesit e zjarrit, amoniaku etj.

Solucionet e pastrimit nuk përdoren gjithmonë dhe kur përdoren kryesisht shërbejnë për heqjen e njollave nga pëlhura. Megjithatë, gratë e intervistuar perceptojnë se lloji i solucionit të pastrimit të përdorur prej tyre nuk është shumë i dëmshëm, duke pasur parasysh se aroma nuk është e fortë.

Nga ana tjetër, gratë punonjëse që përdorin ngjitës këpucësh raportojnë se ky kimikat ka një erë tepër të fuqishme që në shumicën e rasteve u shkakton grave marrje mendsh ose të fikët. Për më tepër, ngjitësi i këpucëve u jep atyre dhimbje koke të forta dhe një ndjesi acarimi. Sipas The Hazard Communication Standard, ngjitësi i këpucëve konsiderohet i rrezikshëm¹⁸ sepse:

- Është lëng dhe avull shumë i ndezshëm, i dëmshëm nëse gëlltitet;
- Shkakton acarim serioz të syve dhe lëkurës;
- Dyshohet se dëmton fetusin;
- Mund të shkaktojë përgjumje ose marramendje;
- Mund të shkaktojë dëmtim të organeve nëpërmjet ekspozimit të zgjatur ose të përsëritur.

Për sa i përket kushteve të punës, inspektorët e punës të intervistuar pohuan se ka pasur përmirësime sidomos në krahasim me vitet e kaluara. Kjo edhe për faktin se shumë fabrika punojnë me kontraktorë të huaj dhe për këtë arsye i nënshtrohen inspektimeve dhe auditimeve.

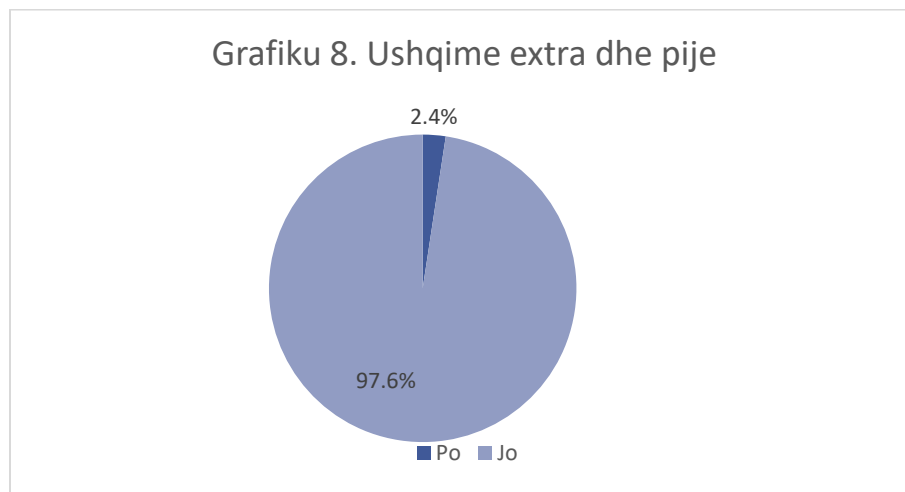
¹⁸ <http://eclecticproducts.com/downloads/sds-shoegoo-clear-english.pdf> (last revised in 2018)

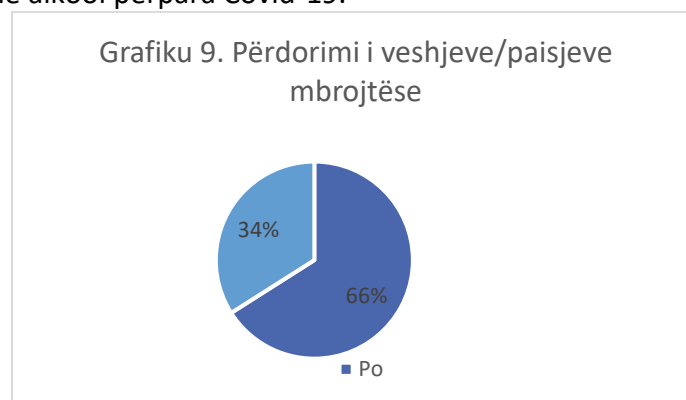
Punëdhënësit janë të vetëdijshëm se punëtorët kërkojnë kushte të mira pune dhe kanë punuar në këtë aspekt.

Masat mbrojtëse

Pavarësisht nivelit të lartë të problemeve shëndetësore për shkak të ekspozimit ndaj produkteve kimike, 97.6% ose (281 gra) konfirmuan se nuk marrin asnjë lloj ushqimi specifik për të trajtuar helmimet nga materialet kimike. Vetëm 7 gra ose 2.4% kanë thënë se marrin ujë dhe qumësht.

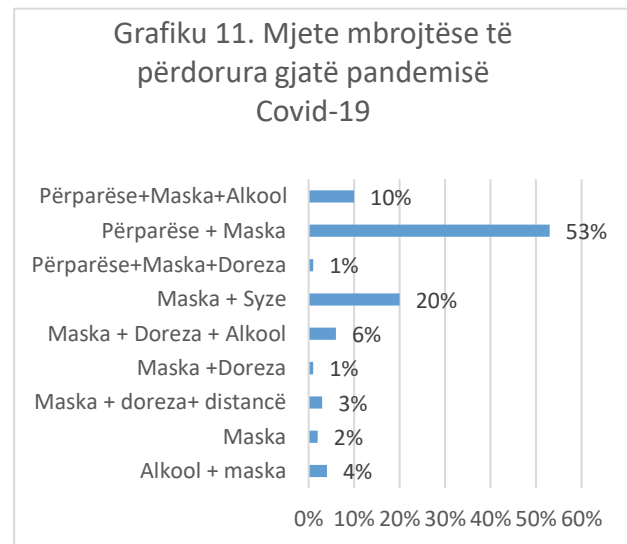
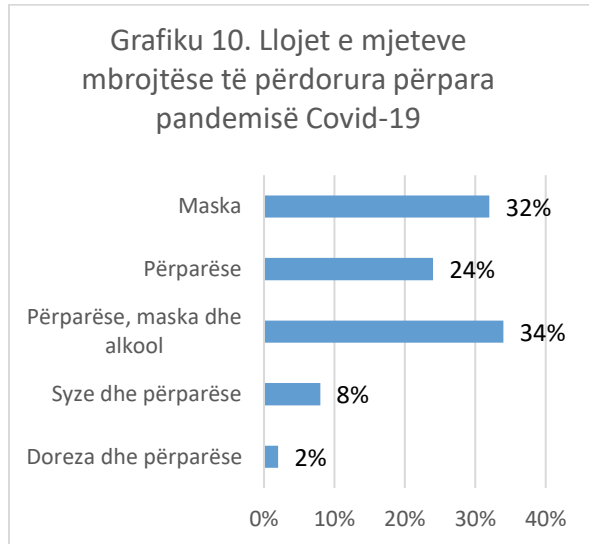
Grafikët e mëposhtëm tregojnë nivelin e përdorimit të rrobave dhe pajisjeve mbrojtëse gjatë punës përpara Covid-19. Vetëm 66% e të anketuarve raportojnë se kanë përdorur rroba/pajisje mbrojtëse si maska (32%), përparëse (24%). 1/3 e të anketuarve raportojnë se kanë përdorur përparëse, maska dhe alkool përpara Covid-19.

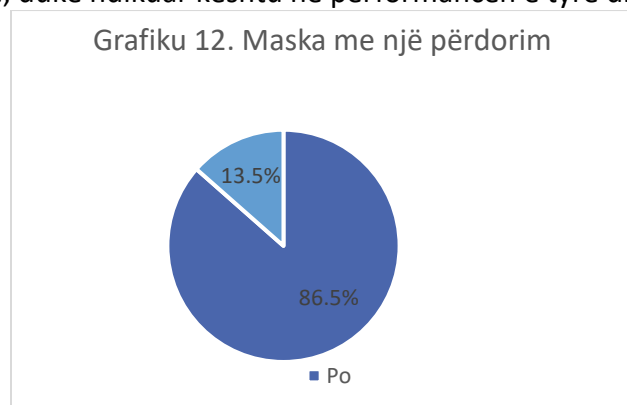
Grafiku i mëposhtëm tregon një rritje të lartë (93%) të përdorimit të rrobave dhe pajisjeve mbrojtëse gjatë Covid-19. Përparëse dhe maska ishin lloji kryesor i veshjeve dhe pajisjeve të

përdorura nga gratë gjatë COVID-19 (53%). Ka një rritje të dukshme të përdorimit të syzeve gjatë Covid-19, krahasuar me periudhën para Covid-19.

Edhe pse ka të dhëna zyrtare që vërtetojnë se janë shpërndarë pajisje mbrojtëse të nënshkuara nga të dyja palët, punëdhënësi dhe punëmarrësi, inspektorët e punës të intervistuar theksuan se shumë shpesh punonjësit nuk i përdorin pajisjet. Për shembull, ata nuk përdorin maska, sepse ankohen për vështirësi në frymëmarrje gjatë punës, ose nuk mbajnë doreza sepse kjo i bën ata të punojnë më ngadalë, duke ndikuar kështu në performancën e tyre dhe normën ditore.

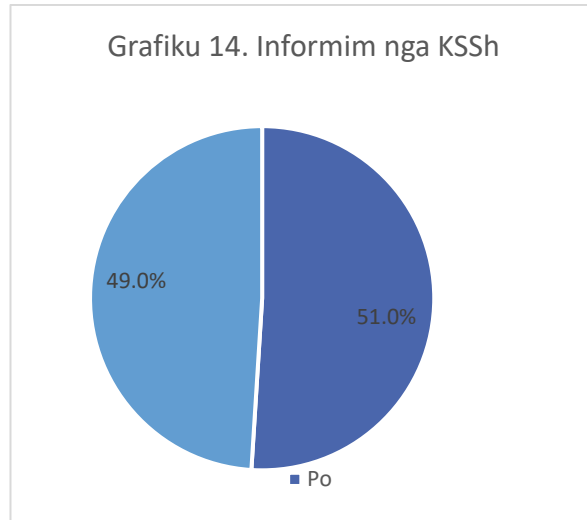
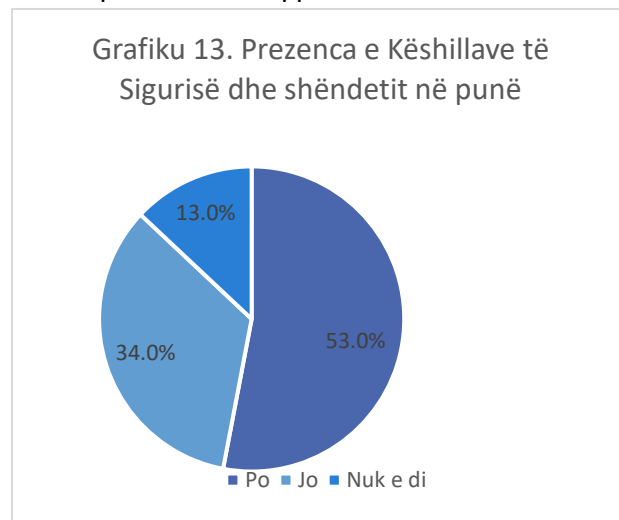
Dëshmi: Një nga punonjëset e intervistuar tregoi se një herë ajo ishte afruar te mjeku i fabrikës sepse i kishte rënë të fikët dhe mjeku i kishte thënë se - nuk ka ndonjë arsye pse por mos ndoshta je shtatzënë.

Për fat të keq, ndonjëherë vetë gratë punëtore nuk kanë njohuri për pasojat e përdorimit të kimikateve dhe as se si kjo ndikon në shëndetin e tyre. Për shkak të mungesës së ndihmës nga

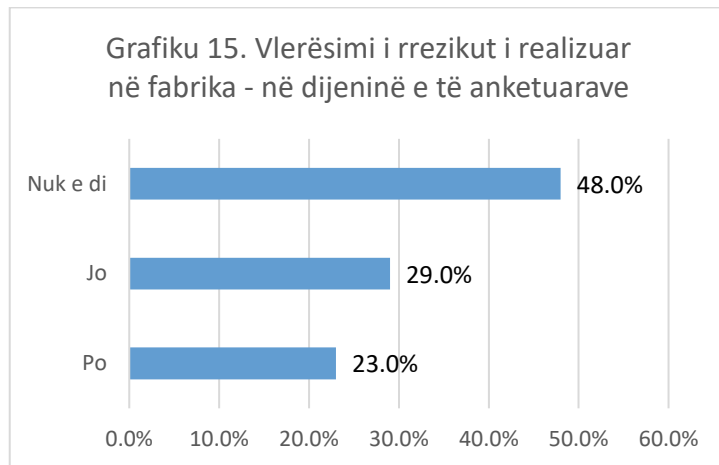
mjeku i fabrikës, të cilët hedhin poshtë simptomat për shkak të kimikateve dhe fajësojnë lodhjen e përditshme apo arsye të tjera. Edhe pse gratë punëtore përdorën maska gjatë pandemisë së shkaktuar nga COVID-19, kur përdornin veshjet e këpucëve, mungesa e ventilimit e bënte frymëmarrjen më të vështirë për gratë.

Këshillat e Sigurisë dhe Shëndetit në Punë –Ekzistenca dhe roli i tyre

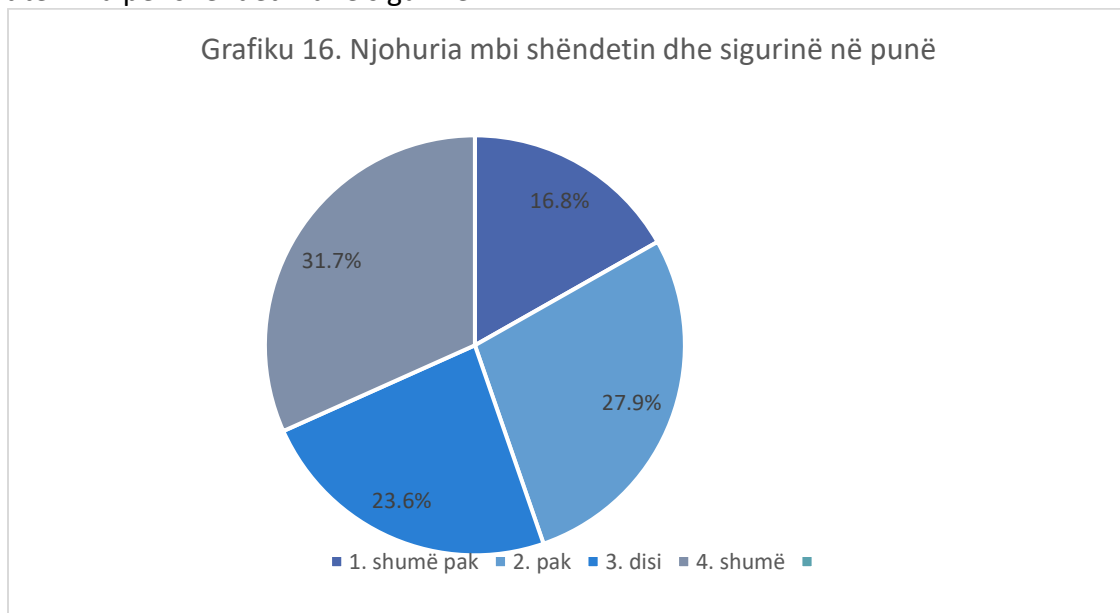
Sipas të dhënave, mund të themi se më shumë se mungesa e Këshillave të Sigurisë dhe Shëndetit në Punë (KSSH), është mungesa e efektivitetit të tij që ndikon negativisht si te punëtorët ashtu edhe te fabrika. Vetë misioni i KSSH është të kontribuojë në mbrojtjen e shëndetit dhe sigurisë fizike dhe mendore të punonjësve, si dhe në përmirësimin e kushteve të punës. Këshillimi i vazhdueshëm mbi veprimtarinë e fabrikës dhe si ndikon në mirëqenien e grave punëtore është një nga detyrat kyçe të KSSH. Krijimi i KSSH, mënyra se si funksionon, përgjegjësitë dhe të drejtat parashikohen në ligje. Në këtë studim nuk është marrë përsipër të trajtohet vakumi ligjor, por zbatimi efikas i përgjegjësisë dhe të drejtave të kësaj strukture brenda ndërmarrjeve të veshjeve dhe këpucëve në Shqipëri.

Të dhënat tregojnë se më shumë se ½ e të anketuarve (53%) deklarojnë se ka një prani KSSH në fabrikën e tyre, 24% se nuk ka asnjë dhe 13% nuk e dinë nëse ka një KSSH. 51% e grave deklaruan se KSSH nuk trajnon apo informon punëtorët për shëndetin dhe sigurinë në vendin e punës. Për shkak të mungesës së informacionit, 48% e grave raportuan se nuk kanë njohuri nëse vlerësimi i rrezikut për çështjet shëndetësore kryhet apo jo në vendin e tyre të punës, ndërsa 29% raportojnë se vlerësimi i rrezikut nuk është kryer. Kjo tregon edhe një fushë tjetër ku KSSH ka dështuar në përmbushjen e misionit të saj.

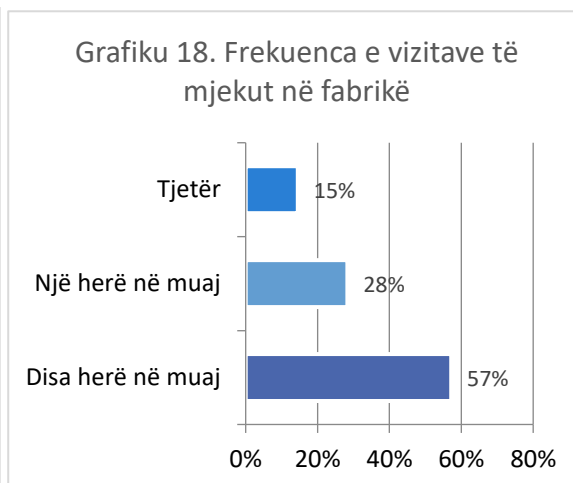
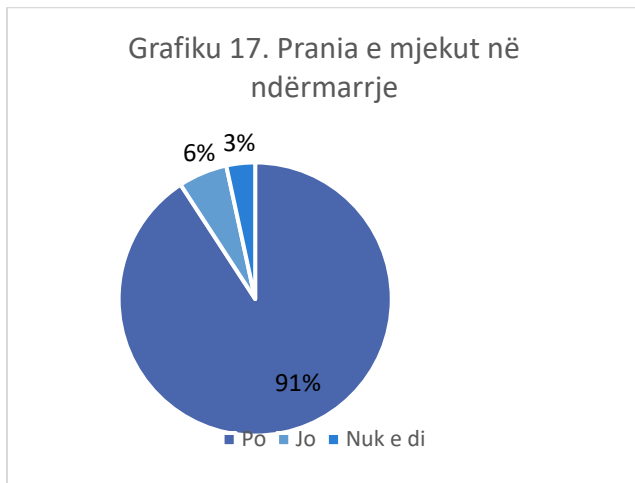
Pothuajse gjysma (44.7%) e grave të anketuara kanë shumë pak ose pak informacion mbi shëndetin dhe sigurinë, duke konfirmuar edhe një herë se KSSH nuk i përmbush rolet dhe përgjegjësitë e tyre në përputhje me rrethanat. Vetëm 11.8% vetë-raportojnë se kanë njohuri mjaft të mira për shëndetin dhe sigurinë.

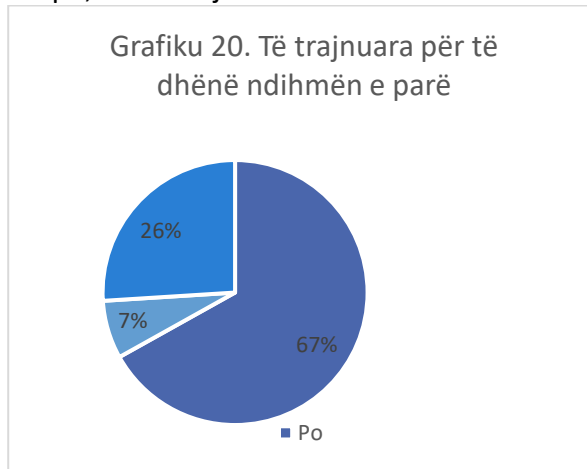
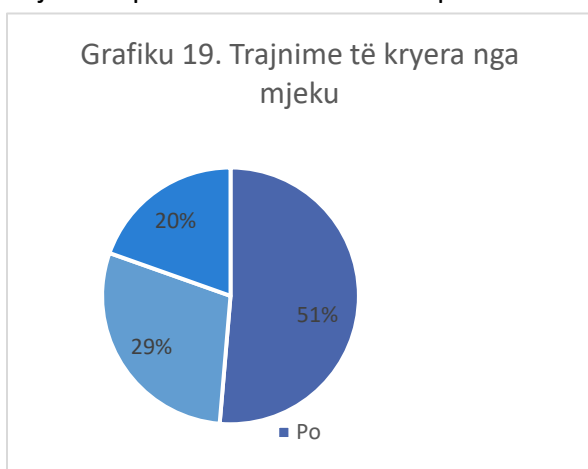
Në bazë të informacioneve të mbledhura nga inspektorët e intervistuar, KSSH-të zakonisht kryejnë funksionin e tyre në shumë fabrika, por gjithashtu theksojnë se në disa raste këshillat janë fiktive dhe se punonjësit nuk janë në dijeni të ekzistencës së tyre. Kjo deklaratë e fundit vërtetohet edhe nga të dhënat tona kërkimore.

Mjeku në ndërmarrje – Ekzistenca dhe roli

Prania e një mjeku është konfirmuar nga 91% e grave, ndërsa 6% e grave kanë deklaruar se nuk ka mjek në fabrikë. Vetëm 57% e të anketuarve janë shprehur se mjeku është i pranishëm disa herë në muaj dhe 28% deklarojnë se mjeku ka qenë i pranishëm vetëm një herë në muaj. Nga 41 persona që deklaruan tjetër, pra një përgjigje evazive, shumica thanë që mjeku nuk vjen kurrë.

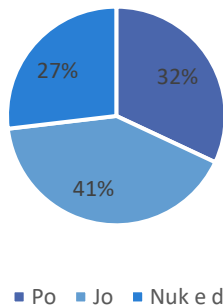

Gjithashtu të pyetura nëse mjeku i trajnon apo udhëzon në lidhje me qëndrimin në punë, apo kujdesin që duhet të kenë 51% e punëtoreve tha po, 29% tha jo dhe 20% nuk e dimë.

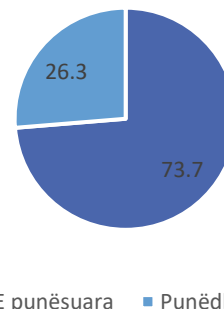

Pavarësisht ekspozimit ndaj kimikateve, 41% e grave theksuan se mjeku nuk rekomandoi ekzaminime shtesë. Gjithashtu, gratë që pretendonin se mjeku kishte rekomanduar ekzaminime të tilla (32%), ato e kishin paguar vetë (74%) shpenzimin.

Grafiku 21. Ekzaminime extra të sugjeruara nga mjeku

Grafiku 22. Pagesa për ekzaminime mjekësore shtesë

Rëndësia e një mjeku në fabrikë është theksuar gjatë gjithë këtij raporti. Ndonëse shumica e grave kanë deklaruar se në fabrikë ka një mjek, përqindja është shumë e ulët nëse marrim në konsideratë tregues të tillë si: efikasiteti, njohuritë, aftësitë e mira komunikuese, kujdesi i duhur në shkresat etj.

Për shkak të vetë natyrës së kësaj industrie, roli dhe detyrat e një mjeku janë thelbësore. Përgjigje të tilla si - mjeku nuk shfaqet kurrë, jep vetëm ilaçe anti-inflamatore, nuk ndihmon sepse ai ose ajo është i frikësuar nga një mbikëqyrës, ose akoma më keq kur mjeku i përcolli duke thënë se do të kalojë - janë një zile alarmi që kërkojnë adresuar menjëherë nga autoritetet përkatëse dhe qeveria gjithashtu. Ashtu si një efekt domino, problemet me mjekun e fabrikës ndikojnë drejtpërdrejt në shëndetin e grave dhe kanë kosto të mëdha ekonomiko – sociale të pallogaritura për vendin dhe vetëm kontribuojnë në rritjen e mosbesimit dhe qëndrimin armiqësor të tyre. Shumica e grave deklaruan se nuk kërkuar një ekzaminim të specializuar nga mjeku i fabrikës. Duke nxjerrë të dhënat 11.2%, ku gratë punëtore të cilat nuk kanë kërkuar një ekzaminim të tillë sepse janë të shëndetshme, ose punojnë në fabrika ku komunikimi me mjekun është i mirë, më poshtë jepen arsyet e 88.8% të cilat nuk e kanë kërkuar ekzaminimin e specializuar:

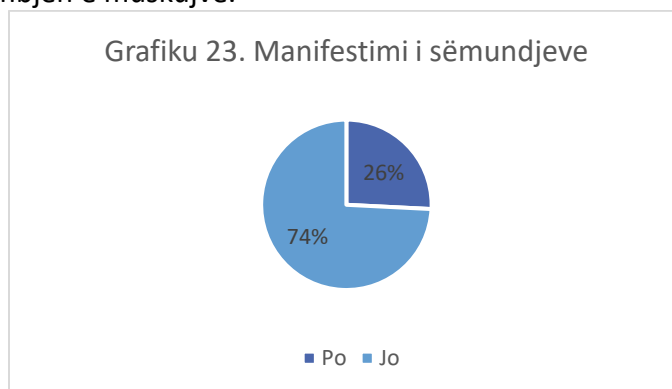
Përgjigje të ndryshme
Nuk di ku ta kërkoj
Ne nuk jemi shumë të informuara për të drejtat tona dhe kemi frikë se mos na pushojnë nga puna
Nuk ka mjek në fabrikë
Na thonë shkoni në spital ose në poliklinikë
Mjeku ndikohet nga punëdhënësi dhe nuk mund të na ndihmojë
Mjeku i fabrikës nuk është i specializuar për sëmundjet profesionale
Mjeku heziton të më ndihmojë. Mjeku më dha vetëm një qetësues të lehtë dhe kur puna u bë serioze, shkova vetë në spital
E pyeta sepse isha shumë e sëmurë dhe nuk kisha mundësi të punoja. E zgjidha vetë jashtë orarit të punës
E pyeta kur isha i infektuar me COVID-19 dhe ai më tha se nuk ke asgjë, do të kalojë

Mjeku thjesht heshti, sepse sa herë që shkohet tek ai është prezent menaxheri
Si punonjës, na kanë thënë nuk keni të drejtë të kërkonit një të tillë
Kërkova një vizitë sepse erërat e forta po më jepnin një ndjenjë gulçimi dhe ai më tha që jam shtatzënë por jo
Unë i kam kërkuar mjekut ndihmë ose recetë, por ai tha të kërkoj një mjek të specializuar

Inspektorët e punës të intervistuar në kuadër të këtij hulumtimi raportojnë se fokusi i tyre konsiston në verifikimin e kontrolleve periodike, kartelave mjekësore, kontratës ndërmjet mjekut dhe punëdhënësit, si dhe licencës mjekësore. Cilësia e analizave dhe mënyra se si janë kryer janë në kompetencë të Inspektoratit Shtetëror Shëndetësor. Megjithatë, inspektorët raportojnë se në disa raste punonjësit nuk ndjekin rekomandimet e mjekëve për të vizituar një mjek të specializuar për problemet e tyre shëndetësore.

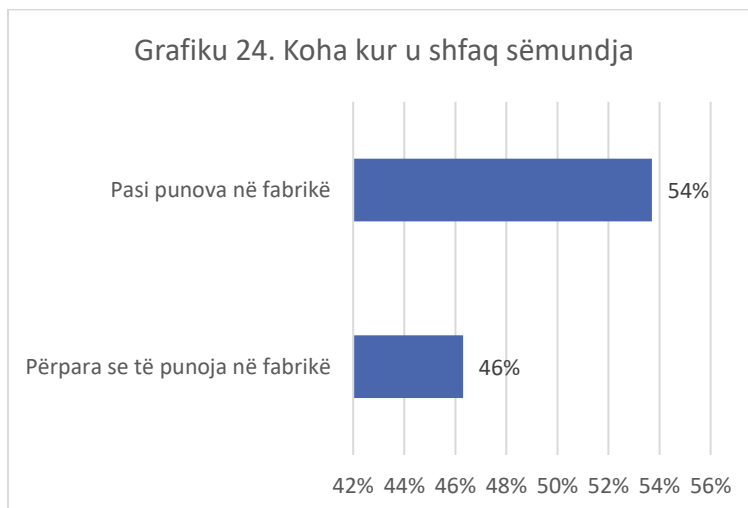
Çështje shqetësuese të shëndetit të punonjësve

Sa i përket sëmundjeve për të cilat janë përshkruar ekzaminime nga mjekët, vetëm 46% e grave kanë deklaruar se e kanë pasur sëmundjen e dyshuar dhe 54% e tyre raportojnë se sëmundja e dyshuar është shfaqur pas punës në fabrikë. Dhimbja e shpinës dhe e qafës u rendit si lloji kryesor i shqetësimit nga gratë (165), të ndjekura nga 156 gra që renditnin dhimbjet e kyçeve dhe 85 prej tyre përmendnin dhimbjen e muskujve.

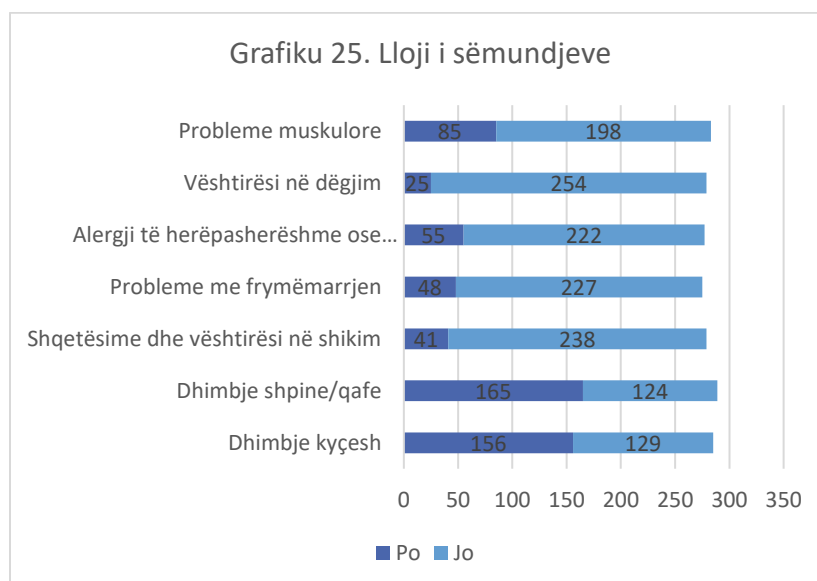

55 gra kanë renditur alergjitë e rastësishme/kronike si shqetësime nga përdorimi i kimikateve, 48 kanë renditur probleme të frymëmarrjes për shkak të erërave të forta, pluhurit/pushit nga rrobat, 41 përmendën problemet dhe vështirësitë me sytë. Vetëm 25 gra renditën problemet e dëgjimit si shqetësim, të lidhura kryesisht me zhurmat e forta të shkaktuara nga makineritë, dhe nga rezultatet e të dhënave për mjetet e pajisjeve u vu re se mbrojtëset për veshët për reduktimin e zhurmës nuk u përmendën kurrë.

Presioni i lartë i gjakut, reumatizma, problemet e zemrës ose veshkave, diabeti, spondiloza ishin disa nga sëmundjet e zakonshme të përmendura nga gratë punonjëse, përveç atyre të listuara në pyetësor. Të anketuarat, mosha e të cilëve ishte mbi 50 vjeç, theksuan se problemet shëndetësore u shfaqën edhe për shkak të moshës. Për këto arsye, ata sugjerojnë se puna me më pak orë do të ishte një zgjidhje praktike.

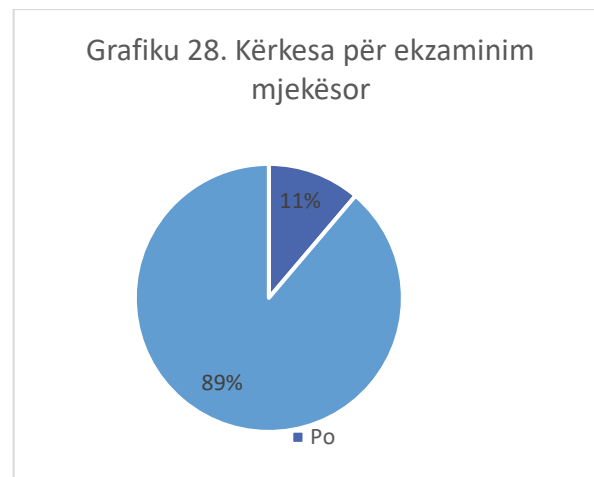
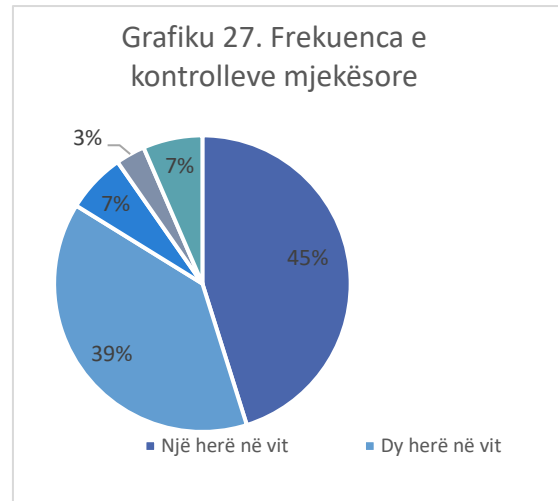
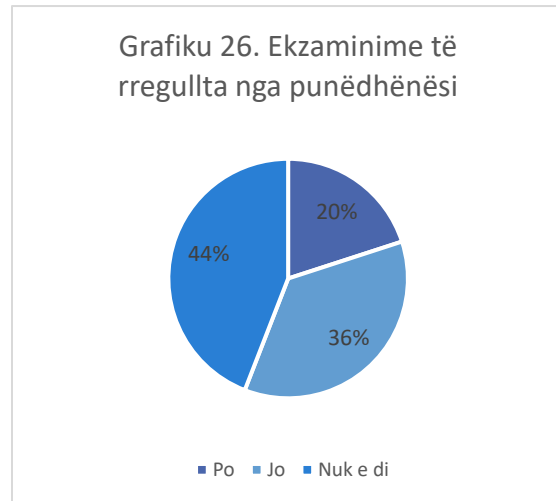

Ekzaminimet e kryera nga punëdhënësi

Sa i përket ekzaminimeve të rregullta dhe rutinë të bëra nga punëdhënësi për shkak të ekspozimit ndaj faktorëve specifikë të rrezikut në vendin e punës, 59 gra janë përgjigjur me 'po', 106 janë përgjigjur 'jo' dhe 130 nuk kanë pasur njohuri nëse bëhen të tilla në fabrikë. Kontrollat rutinë për shkak të ekspozimit ndaj faktorëve të rrezikut kryeshin një herë në vit, siç është deklaruar nga shumica (45%) e grave. Punëtorët e grave deklaruan se punëdhënësit kërkojnë vetëm raport mjekësor në fillim me nënshkrimin e kontratave. Të anketuarat e tjera theksuan se pronarët e

fabrikave kujdesen vetëm për produktin dhe asgjë tjetër, janë gjithmonë kritikë ndaj punonjësve, nuk kujdesen për shëndetin e punëtorëve, ose se në dijeninë e tyre nuk janë trajtuar asnjëherë ekzaminime të tilla.

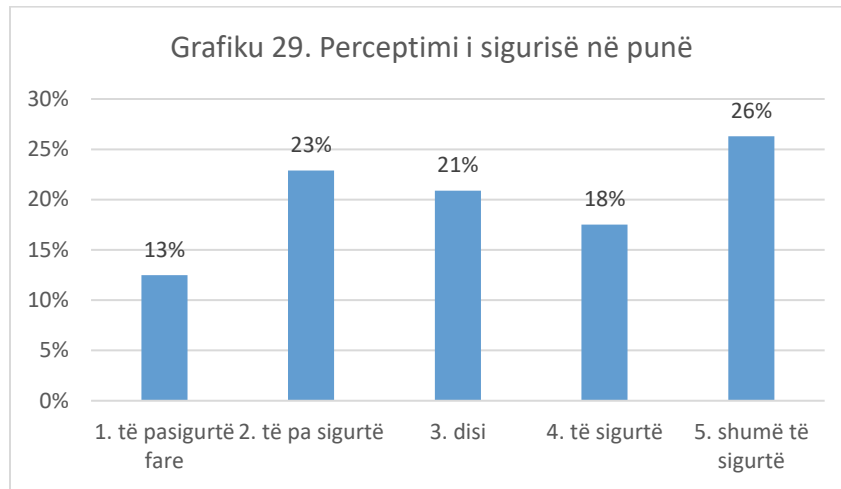
Perceptimi mbi nivelin e sigurisë në punë

Më shumë se një e katërta e të anketuarve (26%) e perceptojnë mjedisin e tyre të punës si të sigurtë. Niveli i sigurisë në vendin e punës u përshkrua si “aspak i sigurtë” nga 13% e të intervistuarve, ndërsa 23% perceptojnë një nivel shumë të ulët sigurie.

Kjo ishte kryesisht për shkak të mungesës së kushteve higjienike veçanërisht në tualete, përdorimit të kimikateve të forta dhe të rrezikshme, mungesës së sistemeve të ngrohjes/ftohjes dhe ventilimit etj. Këto janë nevoja themelore në çdo mjedis pune, aq më tepër në ato ku pluhuri dhe kimikate të dëmshme paraqesin kërcënim serioz. Mungesa e masave mbrojtëse rrezikon

jetën e grave punëtore dhe në mënyrë të përsëritur lihet e pa adresuar si nga punëdhënësit ashtu edhe nga Inspektorati i Punës.

Shëndeti, Siguria dhe Inspektorati i punës

Inspektorët e punës kryejnë inspektime sipas një plani të hartuar më parë ose të iniciuara nëpërmjet ankesave të paraqitura nga punëtorët ose aksidenteve në vendin e punës, të raportuara nga punëdhënësi në përputhje me dispozitat e ligjit. Inspektorët e intervistuar raportojnë se sipas procedurave, intervistat me punëtorët janë hapat e parë që ndjek një inspektor, ndërsa kolegu tjetër merret me dokumentet administrative. Përjashtim ka në rastet e fabrikave me një numër mjaft të lartë punëtorësh. Në këto raste bëhet një kampionim i rastësishëm, duke përzgjedhur disa përfaqësues nga secili sektor brenda fabrikës. Ndërsa një inspektor interviston punëtorin, tjetri shqyrton dokumentet administrative.¹⁹

Pjesë e këtij procesi inspektimi është edhe verifikimi nëse nga punëdhënësi janë siguruar veshje dhe pajisje të përshtatshme mbrojtëse, të njohura ndryshe si pajisje individuale ose kolektive. Sidoqoftë, nëse inspektorët konfirmojnë se punëdhënësi nuk i ka ofruar punonjësve pajisjet e nevojshme, punëdhënësi kërkohet që menjëherë të veprojë dhe të bëjë ndryshime për këtë çështje. Në rast se këto detyra nuk përmbushen deri në inspektimin e radhës të planifikuar, kompanisë i vendosen sanksione, kryesisht në gjobë.

Një vëzhgim kyç i raportuar nga inspektorët lidhet me mungesën e bashkëpunimit nga gratë punëtore gjatë vizitave inspektuese. Shumë shpesh gratë punëtore nuk u besojnë inspektorëve dhe/ose faktit që identiteti i tyre nuk do të zbulohet në rast ankesash. Gratë zakonisht paraqesin ankesën e tyre në Seksionin e Pajtueshmërisë të IP-së, pasi të ketë mbaruar inspektimi. Inspektorët raportojnë se ajo që është më shqetësuese është frika e grave për të raportuar

¹⁹ Pretendimet e disa grave të intervistuar se inspektorët nuk intervistojnë punëtorët u hodhën poshtë nga dy inspektorët e intervistimit.

shkeljet e të drejtave të tyre në vendin e punës, sesa mungesa e ndërgjegjësimit për të drejtat e tyre.

Të dhënat tregojnë se në 70% të rasteve të ankesave, IP ka dhënë drejtësi për punëtorët. Stigma e vazhdueshme për sjelljen joetike të IP-së mbetet një çështje për t'u trajtuar, pasi ajo minon raportimin e ankesave nga punonjësit dhe dobëson bashkëpunimin ndërmjet institucionit dhe punonjëseve gra.

Konkluzione

Ky studim hulumtues, megjithëse i kryer me një numër mjaft të kufizuar përfaqësuesish të grupit të synuar, evidentoi disa nga problemet që kanë qenë të vazhdueshme në këtë sektor.

Fatkeqësisht, të njëjtat çështje mbeten sfida madhore dhe kërkojnë ndërhyrje të menjëhershme. Studimi rikonfirmoi se nuk mjafton thjesht emërimi dhe prania e mjekut të punës, pasi për nga natyra e punës kërkohet që ky mjek të jetë i pajisur profesionalisht me të gjitha njohuritë dhe ekspertizën e nevojshme për sëmundjet profesionale. Sjellja joprofesionale e mjekut i lë gratë të pambrojtura dhe ka një ndikim të drejtpërdrejtë negativ në shëndetin e tyre. Nga ana tjetër, mungesa e dokumentacionit dhe procedurës së nevojshme për vlerësimin e rrezikut të kimikateve të përdorura në vendin e punës, shumë shpesh e bën ambientin e punës një vend shumë të rrezikshëm për të punuar. Për më tepër, probleme me instalimin e ventilimit apo masave të sigurisë janë të pranishme, sepse në disa raste punëdhënësit nuk konsultohen me inxhinierë dhe profesionistë të tjerë për këtë çështje.

Fatkeqësisht, një numër i konsiderueshëm i grave punëtoresh besojnë se nuk kanë të drejtë të adresojnë shqetësimet e shëndetit dhe sigurisë në vendin e punës. Vihen re shkelje të rënda të të drejtave të tyre në vendin e punës lidhur me lejet vjetore të papaguara dhe lejet mjekësore, ndërsa shpesh nuk mungojnë sëmundjet profesionale që lidhen me qëndrimin në këmbë gjatë orarit të zgjatur të punës, mungesën e masave mbrojtëse, ekspozimin ndaj kimikateve etj. Punëtorët pjesëmarrës në këtë hulumtim, përveç kërkesave për përmirësimin e kushteve të punës, raportojnë se rritja e pagave është e nevojshme për të përballuar shpenzimet për problemet e tyre shëndetësore. Higjiena në hapësirat e punës është gjithashtu një shqetësim serioz që është identifikuar, veçanërisht lidhur me mungesën e numrit të nevojshëm të tualeteve dhe materialeve të lidhura me higjienën si sapuni dhe letra higjienike.

KSSh vazhdojnë të mbeten subjekte fiktive brenda këtyre bizneseve, duke mos ofruar trajnimin e duhur për punëtorët dhe duke mos adresuar shqetësimet e identifikuara lidhur me shëndetin dhe sigurinë tek punëdhënësi, sipas legjislacionit dhe përshkrimit të punës. Gratë punëtoresh shpesh nuk janë në dijeni të kimikateve të përdorura prej tyre gjatë proceseve të punës, prandaj nuk janë të vetëdijshme për ndikimin në shëndetin e tyre, veçanërisht kur nuk kanë ose nuk përdorin pajisje mbrojtëse. Kjo klimë negative e mjedisit problematik të punës reflektohet edhe në komunikimin agresiv nga mbikëqyrësit dhe punëdhënësit e tyre, duke ndikuar drejtpërdrejt në shëndetin e tyre mendor.

Rekomandime

Të udhëhequr nga rikonfirmimi aktual i zonave problematike të identifikuara, rekomandohet që të ndërmerren veprimet e mëposhtme:

- Përfundimi i procesit për përqafrimin me Direktivat e Bashkimit Evropian për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë në lidhje me Direktivën Kuadër të Bashkimit Evropian 89/391;
- Të analizojë Ligjin për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë dhe të identifikojë fushat ku nevojiten aktet nënligjore për zbatimin e të nevojshmeve, të përfshira në ligj si: aktivitetet e nevojshme lidhur me licencimin e procedurave të parandalimit të jashtëm; edukimin dhe njohjen e specialistëve në fushën e sigurisë dhe shëndetit në punë dhe licencimin e shërbimeve të sigurisë dhe shëndetit në punë;
- Krijimi i një mekanizmi ligjor për përgatitjen dhe certifikimin e ekspertëve të shëndetit dhe sigurisë në punë në kompani, i cili rekomandohet: të caktohet një komision për njohjen e ekspertëve të shëndetit dhe sigurisë në punë;
- Kompanitë duhet të punësojnë mjekë të licencuar dhe me njohuri për sëmundjet profesionale në vendin e punës;
- Vlerësimi i kualifikimeve dhe referencat e mjekëve të pranishëm në fabrikë, identifikimi nëse profili i tyre profesional përputhet me kushtet e punës dhe faktorët specifikë të rrezikut me të cilët përballlet industria e veshjeve dhe këpucëve;
- Ngritja e një sistemi për fillimin dhe trajnimin e vazhdueshëm dhe trajnimin e inspektorëve të punës, të zbatuar nga institucionet përkatëse;
- Edukimi i pronarëve të bizneseve, stafit administrativ dhe mbikëqyrësve se si të menaxhojnë shqetësimet e shëndetit dhe sigurisë nga gratë punëtore, me qëllim përmirësimin e kushteve të tyre të punës, si dhe komunikimin ndërmjet tyre;
- Të edukojë më tej gratë për të drejtat e tyre në vendin e punës përmes sesioneve informative;
- Krijimi i mjedisit të punës ku gratë mund të trajtojnë lirisht shqetësimet e tyre dhe të punojnë së bashku për të gjetur zgjidhje, duke pasur parasysh se kushtet e tyre ndikojnë drejtpërdrejt në mirëqenien e punonjësve dhe produktivitetin e tyre;
- Kërkohen inspektime të rregullta dhe të zellshme nga Inspektorati i Punës me fokus të veçantë kimikatet e përdorura nga punëtorët, nëse u sigurohet ndonjë veshje/pajisje/ushqim, si dhe kontrollimi i kualifikimeve të mjekëve të punës që punojnë në fabrika;
- Sigurimi nëpërmjet IP-së, që vlerësimet e rrezikut të bëhen nga punëdhënësit për çdo kimikat që ata synojnë të përdorin në fabrikë, si dhe konsultime me mjekun e punës se si ai ndikon te punëtorët;
- IP të vendosë sanksione të tilla si gjoba për fabrikat që shkelin të drejtat në punë dhe të drejtat e njeriut të grave punëtore dhe të sigurojë se ka një ndjekje të çdo rasti për të monitoruar vazhdimisht zhvillimin e situatës nëse ajo është përmirësuar apo përkeqësuar;

- Identifikimi i rasteve të punëtorëve që paguhen nën pagën minimale të jetesës siç parashikohet nga legjislacioni shqiptar;
- Rritja e ndërgjegjësimit, rritja dhe përmirësimi i bashkëpunimit ndërmjet palëve relevante të interesit, partnerëve socialë, shoqërisë civile që punojnë në fushën e shëndetit dhe sigurisë në vendin e punës;
- Përmirësimi i komunikimit ndërmjet punëdhënësve dhe punonjësve;
- Konsideroni mundësinë që gratë punëtore të moshës 55+ të dalin në pension të parakohshëm për shkak të natyrës së punës.

Referenca dhe Bibliografi

- Kodi i Punës
- Ligji nr. 10.237 datë 18.02.2010 “Për sigurinë dhe shëndetin në punë”
- Vendimi nr.108, datë 02.09.2011 “Për aftësitë që duhet të plotësojnë punonjësit, njerëzit dhe shërbimet e specializuara, që kanë të bëjnë me çështjet e sigurisë dhe shëndetit në punë”.
- VKM Nr. 632, datë 15.7.2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në vendimin nr. 108, datë 9.2.2011, të Këshillit të Ministrave”
- VKM Nr. 522, datë 6.8.2014, për miratimin e rregullores “Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punonjësve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në punë”
- Vendimi nr. 639, datë 7.9.2016 "Për përcaktimin e rregullave, procedurave dhe llojeve të ekzaminimeve mjekësore, të cilat do të kryhen në varësi të punës së punonjësit, si dhe mënyrës së funksionimit të shërbimit mjekësor në punë".
- Vendimi nr.108, datë 09.2.2011 “Për aftësitë që duhet të plotësojnë punonjësit, njerëzit dhe shërbimet e specializuara, që kanë të bëjnë me çështjet e sigurisë dhe shëndetit në punë”;
- VKM Nr. 632, datë 15.7.2015 “Për disa ndryshime dhe shtesa në vendimin nr. 108, datë 9.2.2011, të Këshillit të Ministrave”;
- VKM Nr. 522, datë 6.8.2014, për miratimin e rregullores “Për mbrojtjen e sigurisë dhe shëndetit të punonjësve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në punë”;
- Vendimi nr. 639, datë 7.9.2016 “Për përcaktimin e rregullave, procedurave dhe llojeve të ekzaminimeve mjekësore, të cilat do të kryhen në varësi të punës së punonjësit, si dhe mënyrës së funksionimit të shërbimit mjekësor në punë”.
- VKM Nr.596 datë 04.09.2019 “Për disa shtesa dhe ndryshime në VKM nr. 639 datë 07.09.2016 "Për rregullat, procedurat dhe analizat e ekzaminimit shëndetësor, që do të kryhen në varësi të punës së punonjësve, si dhe mënyrës së funksionimit të shërbimit shëndetësor në punë".
- Dokumenti Strategjik Ndërsektorial i Sigurisë dhe Shëndetit në Punë 2016-2020;
- Karta Sociale Evropiane, Raporti i 12-të Kombëtar për zbatimin e Kartës Sociale Evropiane, paraqitur nga Qeveria e Shqipërisë nënet 3 dhe 11 për periudhën 01/01/2016 - 31/12/2019;
- Vështrim rajonal i ekonomive të Ballkanit lindor në lidhje me Shtyllën Evropiane të të Drejtave Sociale
- Sekretariati i Këshillit të Bashkëpunimit Rajonal 2021;
- Studimi Rajonal i Sigurisë dhe Shëndetit në Punë të Vendeve të Ballkanit Lindor, Shkup, 2018
- Allli, B.O. (2008). Siguria dhe Shëndeti në Punë. Në Parimet Themelore të Shëndetit dhe Sigurisë në Punë, Zyra Ndërkombëtare e Punës Gjenevë.
- Siguria dhe shëndeti në punë, faqja e internetit e Organizatës Ndërkombëtare të Punës, vizituar për herë të fundit më 6 mars 2022.
- Agjencia Evropiane për Sigurinë dhe Shëndetin